

PCSN I - PEFC Standaard Nederland

Definitieve versie 27-09-2011

Voorwoord

PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes) is een wereldwijd erkend systeem voor certificering van duurzaam bosbeheer. PEFC levert hiermee een wezenlijke bijdrage aan het realiseren van duurzaam bosbeheer.

Voor u ligt de PEFC Standaard Nederland. Deze standaard is opgesteld door het Landelijk PEFC Forum, waarin een veelheid van stakeholders, betrokken bij het Nederlandse bos, is vertegenwoordigd.

In Nederland is momenteel minder dan de helft van het totale bosoppervlak gecertificeerd en de uitbouw van de oppervlakte gecertificeerd bos ligt nagenoeg stil. In andere landen van Europa is PEFC koploper voor de certificering van bossen. Met het opstellen van de standaard voor de Nederlandse bossen wil PEFC de certificering ook in ons land mogelijk maken.

Verschillende boseigenaren, waaronder veel kleine particuliere, zien de noodzaak van certificering (nog) niet in. Zij vinden certificering momenteel te duur en te ingewikkeld of ervaren certificeren als een inperking van hun beheervrijheid.

Met de PEFC Standaard Nederland krijgen deze boseigenaren een nieuw middel in handen om hun bosbezit te laten certificeren. Daarmee kunnen boseigenaren hun duurzame beheer aantonen en hun hout en biomassa aanbieden in de toenemende vraag naar duurzaam geproduceerde producten.

De PEFC Standaard Nederland is een compact document en sluit goed aan op de praktijk van het Nederlandse bosbeheer. De te maken 'afspraken' in de Standaard zijn afgestemd op de eigendoms grootte. Naast het vanzelfsprekend hanteren van de Nederlandse wet- en regelgeving, gaat deze Standaard primair uit van het vertrouwen in de duurzame aanpak van de boseigenaar. Het was de wens van de opstellers om de PEFC-certificering eenvoudiger, en daarmee goedkoper te maken. Gedachte daarbij is dat het niet nuttig en evenmin wenselijk is om ieder aspect van bosbeheer altijd en continue te willen kwantificeren. Duurzaam bosbeheer is een aanpak die zich slechts gedeeltelijk in getallen laat vatten, maar zich vooral uit in de houding van de boseigenaar.

PEFC kent ook de mogelijkheid om certificering te regelen op groepsniveau. Daarbij is er geen limiet op het aantal en de omvang van aangesloten boseigenaren. Zo zou de keuze voor één landelijk groepscertificaat kunnen leiden tot een kosteneffectieve uitgangspositie voor de deelnemende boseigenaren.

Houten, 18 januari 2011

Inhoud

1	Inleiding	4
2	Bereik van de standaard.....	5
3	Principes en criteria voor duurzaam bosbeheer	5
4	Richtlijnen.....	14
5	BIJLAGEN	17

1 Inleiding

Deze standaard is gebaseerd op de criteria voor duurzaam bosbeheer zoals vastgesteld op de Ministeriële Conferentie ter Bescherming van Bossen in Europa te Helsinki (1993 & 1994). De ministers zijn gekomen tot de volgende definitie van duurzaam beheer van bossen in Europa:

'het beheren en gebruiken van bossen en bosgebieden op een manier en met een mate die de biodiversiteit, de productiviteit, de verjongingscapaciteit, de vitaliteit en de potentie om -nu en in de toekomst- relevante ecologische, economische en sociale functies te vervullen behoudt op regionale, nationale en wereldwijde schaal en die geen schade toebrengt aan andere ecosystemen'.

De zes Europese principes voor duurzaam bosbeheer zijn:

1. Behoud en passende verbetering van het bosbestand en zijn bijdrage aan de wereldwijde koolstofkringloop;
2. Behoud van de gezondheid en vitaliteit van het bosecosysteem;
3. Behoud en bevordering van de productieve functies van bossen, zowel voor hout als niet-hout;
4. Behoud, bescherming en passende verbetering van de biodiversiteit in bos ecosystemen;
5. Behoud en passende verbetering van de beschermende functies van het bosbeheer, met name bodem en water;
6. Behoud van andere sociaaleconomische functies en omstandigheden.

Op operationeel niveau zijn de criteria uitgewerkt in de Pan European Operational Level Guidelines (PEOLG).

De Nederlandse Standaard is een uitwerking van de PEOLG naar de Nederlandse context waarbij o.a. volgende zaken een belangrijke rol spelen

- de bevolkingsdichtheid en de daarmee samenhangende recreatieve functie van de bossen,
- de maatschappelijke behoefte aan de ontwikkeling van natuurwaarden en spontane processen
- de uitgangssituatie waarbij de bossen voorkomen op vaak eeuwenlang door de mens verarmde gronden waar nu weer ecosystemen en bodems worden opgebouwd.
- de mate waarin veel zaken al in wet- en regelgeving zijn verankerd.

Boseigenaren die hun bosbeheer uitvoeren conform deze standaard kunnen deelnemen aan de PEFC-certificering.

2 Bereik van de standaard

Deze standaard is opgesteld voor het beheer van Nederlands bos. De standaard is van toepassing op bos en kleine houtopstanden zoals gedefinieerd in het herzieningsvoorstel Boswet van het Bosschap aan de minister van LNV (27-06-08). Daarin is:

Bos:

een oppervlakte grond van meer dan 10 are met daarop bomen, boomvormers, struwelen, hakhout of griend die een zelfstandige eenheid vormt, alsmede een rijbeplanting die, gerekend over het totaal aantal rijen, 21 bomen of meer omvat.

De volgende elementen vallen buiten het bereik van PEFC certificering:

- kleine houtopstanden
- bos op erven en tuinen
- fruitbomen en windschermen om boomgaarden
- naaldboomsoorten kennelijk bedoeld om te dienen als kerstbomen, mits niet ouder dan 20 jaar
- kweekgoed

De standaard kent meerdere gebruikers:

- Bouseigenaren: voor de bouseigenaar bevat de standaard de eisen en richtlijnen die zij moeten hanteren om een PEFC-certificaat voor duurzaam bosbeheer te behalen.
- Certificerende instellingen & groepsmanagers: voor certificeerders en groepsmanagers bevat de standaard de eisen waarlangs het beheer van een individuele bouseigenaar wordt beoordeeld.

3 Principes en criteria voor duurzaam bosbeheer

Opbouw en structuur

De standaard is opgebouwd uit **principes**, criteria en *normen*.

In totaal zijn er zes principes als uitgangspunt voor een duurzaam beheer van het bos. Deze principes zijn opgesteld in de Ministeriële Conferentie over de Bescherming van Bossen in Europa (MCPFE). Zie ook de inleiding en www.foresteuropa.org. De principes zijn groot en vet gedrukt weergegeven en worden gevolgd door een korte toelichting.

Onder een principe zijn meerdere criteria benoemd. De criteria zijn de handelingen die een bouseigenaar/beheerder moet doen of nalaten om er voor te zorgen dat hij zijn bos op een duurzame wijze beheert. De manier waarop dat gebeurt is in enkele gevallen uitgewerkt in een richtlijn.

In sommige gevallen is een criterium uitgebreid met een norm. Deze is dan *cursief* gedrukt.

Principe 1 Behoud en passende verbetering van het bosbestand en zijn bijdrage aan de wereldwijde koolstofkringloop

Het bosbeheer wordt op een duurzame wijze uitgevoerd en richt zich op:

- de bescherming van natuurlijke hulpbronnen zoals bodem en water
- het behoud van de verschillende bosfuncties
- instandhouding van het bosareaal
- het bijdragen aan de koolstofkringloop

Criterion 1.1 Wettelijke bepalingen en andere verordeningen waaraan de boseigenaar/beheerder is gehouden worden nageleefd. In het bijzonder die genoemd zijn in **bijlage II**.

Criterion 1.2 Er dient een beheerplan conform **richtlijn 1** te zijn opgesteld waarvan de inhoud, qua omvang en diepgang, is afgestemd op de in deze richtlijn opgenomen bedrijfsgrootte.

Criterion 1.3 Er wordt een beheerboekhouding bijgehouden.

- a) De beheerboekhouding is een jaarlijks beheerverslag. Deze omvat in elk geval een overzicht van de uitgevoerde werkzaamheden, de gegevens over de hoeveelheid geoogst en verkocht hout en andere bosproducten en eventuele afwijkingen van de planning.*

Criterion 1.4 De boseigenaar/beheerder houdt het beboste areaal in stand. Producten afkomstig uit omvorming van bos naar een ander landgebruik, zonder compensatie elders, kunnen niet als PEFC-gecertificeerd geclaimd worden.

Criterion 1.5 De staande houtvoorraad dient op middellange en lange termijn gerelateerd te zijn aan de doelstellingen in het beheerplan.

Principe 2 Behoud van de gezondheid en vitaliteit van het boscysteem

Een gezond en vitaal boscysteem is een voorwaarde voor duurzaam bosbeheer. Bij de planning en uitvoering van het beheer wordt daarmee rekening gehouden. Vitaliteit hangt samen met diversiteit in het bos. Dit wordt nader uitgewerkt in principe 4.

- criterium 2.1 Gewasbeschermingsmiddelen en biociden mogen alleen onder de volgende voorwaarden beperkt worden toegepast:
- a) *Kruiden en grassen worden niet met deze middelen bestreden.*
 - b) *Insecticiden worden niet gebruikt, tenzij dit om redenen van volksgezondheid noodzakelijk is.*
 - c) *Ongewenste houtige gewassen (zoals Amerikaanse vogelkers) kunnen volgens de gebruiksvoorschriften met deze middelen worden bestreden. Kleine exemplaren worden uit de grond getrokken, bij grotere exemplaren is stobbenbehandeling toegestaan.*
 - d) *Bladbehandeling gebeurt alleen op grond van een verklaring van een deskundige (**richtlijn 2**), dat deze methode noodzakelijk is voor een effectieve bestrijding.*
 - e) *Er wordt enkel gebruik gemaakt van gewasbeschermings of biociden die zijn toegelaten door het Ctgb (www.ctb-wageningen.nl).*

- criterium 2.2 Aanvulling met mineralen vindt alleen plaats als door een deskundige (**richtlijn 2**) op basis van gebrekverschijnselen kan worden aangetoond dat de vitaliteit, van bij de groeiplaats behorende soorten, door externe invloeden is afgenomen, en dat het nodig is om door middel van bemesting de vitaliteit van de opstand te verbeteren.

- criterium 2.3 Bij de uitvoering van werkzaamheden dient schade aan de blijvende bomen, struiken en bodem zoveel mogelijk te worden voorkomen.

- criterium 2.4 Op voor verdichting gevoelige bodems dient een toereikend netwerk van werk- en uitsleppaden en ontsluitingswegen aanwezig te zijn.
- a) *Wanneer dit om technische of ecologische redenen of redenen van bodembescherming gewenst is kan worden afgeweken van een schematisch netwerk van werk- en uitrijpaden.*
 - b) *De infrastructuur dient zo ingericht te zijn, dat er zo min mogelijk schade wordt toegebracht aan zeldzame en representatieve ecosystemen (A-lokaties, Bosreservaten en Natuureservaten) en rekening wordt gehouden met (migratiepatronen van) beschermde soorten (Checklist Zorgvuldig Bosbeheer uit de Gedragscode Zorgvuldig Bosbeheer).*
 - c) *Spoorvorming moet zoveel mogelijk worden voorkomen door bijvoorbeeld:*
 - *optimale planning zodat het aantal bewegingen over paden beperkt wordt.*
 - *onderbreking van de houtoogst als door weersomstandigheden een verhoogde kans op insporing optreedt.*
 - *stabilisatie van werk- en uitsleppaden door bedekking met tak- en tophout.*
 - *afstemming van de wioldruk op de actuele bodemcondities.*
 - *het benutten van alle technische mogelijkheden van de machines die bodemdruk en insporing beperken, bijvoorbeeld door het gebruik van tracks.*
 - *aanleg en onderhoud van wegdrainage*

Principe 3 Behoud en bevordering van de productieve functies van het bos, zowel voor hout- als niet-hout.

De binnenlandse productie van hout verzekert de beschikbaarheid van de waardevolle grondstof hout bij korte transportafstanden.

Criterion 3.1 In overeenstemming met de doelstellingen omschreven in het beheerplan wordt gestreefd naar behoud en bevordering van de productie en afzet van een brede verscheidenheid aan zowel hout- als niet-houtproducten en diensten.

Criterion 3.2 Er vindt geen afvoer plaats van tak- en tophout, zijnde alle bovengrondse boomdelen met een diameter minder dan 8 centimeter aan het dikke eind. De afvoer van tak- en tophout is wel toegestaan binnen landschappelijke beplantingen, op mineraalrijke bodems (dus niet op podzolgronden en kalkloze zandgronden) en om, in het beheerplan gemotiveerde, ecologische en/of cultuurhistorische redenen.

Criterion 3.3 Ondergrondse biomassa wordt niet afgevoerd

Criterion 3.4 Verjonging vindt plaats met op de groeiplaats aangepaste boomsoorten.

- a) *Natuurlijke verjonging heeft de voorkeur boven planten.*
- b) *Er wordt geplant met Naktuinbouw-gecertificeerd plantmateriaal, zodat herkomst bekend is en soortechtheid gegarandeerd.*
- c) *Genetisch gemanipuleerde organismen of plantmateriaal worden niet gebruikt.*

Principe 4 Behoud, bescherming en passende verbetering van de biodiversiteit in het bosesysteem

De ontwikkeling van gevarieerde opstanden, in leeftijd, (inheemse) soorten, structuur en aanwezigheid dood hout, levert een belangrijke bijdrage aan de biodiversiteit van het bos.

Criterion 4.1 In het gecertificeerde eigendom hebben inheemse loofbomen en struiken (**bijlage III**) een aandeel van ten minste 20% op basis van kroonprojectie of grondvlak. Indien dit aandeel nog niet is bereikt, wordt dit als doel in het beheerplan opgenomen met vermelding van een overgangperiode.

Criterion 4.2 Het gecertificeerde eigendom bestaat voor 50% procent van het areaal uit gemengd bos. Indien dit aandeel nog niet is bereikt, wordt dit als doel in het beheerplan opgenomen met vermelding van een overgangperiode.

a) *Bos met een mengingsaandeel van ten minste 20% andere boomsoorten op basis van kroonprojectie of grondvlak geldt als gemengd.*

Criterion 4.3 Er zijn per hectare gemiddeld 8 staande of liggende dode bomen aanwezig met aan het dikke eind een diameter van tenminste 30 centimeter. Indien dit aandeel nog niet is bereikt, wordt dit als doel in het beheerplan opgenomen met vermelding van een overgangperiode. Dit criterium is niet van toepassing als:

- a) *het leidt tot veiligheidsproblemen voor bosbezoekers en/of verkeer;*
- b) *het in strijd is met verordeningen van het Bosschap;*
- c) *het niet past bij de ontwikkelingsfase van het bos of er om andere redenen onvoldoende bomen van een dergelijke maat in het betreffende bosgedeelte aanwezig zijn.*

Criterion 4.4 In het gecertificeerde eigendom weinig voorkomende of landelijk zeldzame inheemse boom- en struiksoorten (**bijlage III**) dienen te worden behouden.

Criterion 4.5 Kapvlakten zijn in beginsel niet groter dan 2 hectare, tenzij het nut en de noodzaak voor een grotere kapvlakte zijn onderbouwd in het beheerplan en door een deskundigenverklaring (**richtlijn 2**) zijn verantwoord.

Criterion 4.6 In bosgebieden die via wet- en regelgeving een bijzondere status hebben verkregen (natuureservaat, Natura2000, Natuurbeschermingswet, Natuurschoonwet) en in bosreservaten en A-lokaties worden werkzaamheden uitgevoerd op een manier die in overeenstemming is met de aanwijzingen bij die bestemming.

Criterion 4.7 Aanwezige holle bomen en horstbomen worden behouden, tenzij dit uit oogpunt van veiligheid niet mogelijk is.

Criterion 4.8 In het bos vindt geen begrazing met vee plaats. Zolang de verjonging van het bos en daarmee het duurzaam voortbestaan niet in het geding is, kan, ondersteund door een goed gedocumenteerd ontwikkelingstraject, gekozen worden voor extensieve natuurbegrazing.

criterium 4.9 De boseigenaar/beheerder dient zich in het Faunabeheereenheid overleg in te spannen voor het bereiken van een wildbezetting waarbij de verjonging van het bos, in het bijzonder de verjonging van inheemse loofbomen, zich op natuurlijke wijze kan ontwikkelen.

criterium 4.10 Er wordt te allen tijde gewerkt met en volgens de Gedragscode Zorgvuldig Bosbeheer.

criterium 4.11 Binnen economische randvoorwaarden wordt medewerking gegeven aan initiatieven die gericht zijn op het herstel van bijzondere ecosystemen en/of populaties van bedreigde dier- en plantensoorten

Principe 5 Behoud en passende verbetering van de beschermende functies van het bosbeheer, met name voor bodem en water

In het dichtbevolkte Nederland is de beschermende functie voor waterkwaliteit van grote betekenis. Het bosbeheer zet zich in om deze beschermende functie te behouden en waar mogelijk te verbeteren.

Criterion 5.1 In opstanden waar gevaar is voor erosie wordt de wijze van oogst/verjonging hierop afgestemd.

Criterion 5.2 In het bos gelegen waterlopen, vennen, beken en sprengen worden in kwaliteit en kwantiteit behouden danwel hersteld. Vervuiling van genoemde voorzieningen dient te worden voorkomen.

Criterion 5.3 Het grondwatersysteem wordt beschermd, danwel hersteld, voorzover dit binnen de invloed van de boseigenaar mogelijk is.

Criterion 5.4 Bewerking van de bosbodem ter bevordering van de bosverjonging dient zich zoveel mogelijk te beperken tot de vegetatie en humuslaag.

Criterion 5.5 Er wordt enkel gewerkt met biologisch afbreekbare brandstoffen, oliën en smeermiddelen, voor zover het technisch mogelijk en zinvol is.

Criterion 5.6 In grondwaterbeschermingsgebieden worden gewasbeschermingsmiddelen en biociden slechts gebruikt in overeenstemming met provinciale verordeningen inzake waterwingebieden en grondwaterbeschermingsgebieden.

Principe 6 Behoud van de sociaaleconomische functies en omstandigheden

De boseigenaar neemt zijn verantwoordelijkheid ten opzichte van de maatschappij en in het bijzonder ten opzichte van de personen die in zijn/haar bos werkzaam zijn. De sociaaleconomische functies worden zekergesteld en bevorderd.

Criterion 6.1 Alle personeelsleden van de boseigenaar/beheerder die binnen het bosbeheer worden ingezet zijn op de hoogte van de inhoud van de standaard en werken in overeenstemming daarmee. Zij dienen voldoende gekwalificeerd te zijn en de mogelijkheid te hebben om zich te scholen binnen het vakgebied. De maatregelen op het gebied van scholing worden gedocumenteerd.

Criterion 6.2 Bedrijven die worden ingehuurd om boswerkzaamheden uit te voeren dienen aan de volgende voorwaarden te voldoen:

- de aannemer is op de hoogte van de inhoud van de standaard en werkt in overeenstemming daarmee.
- aannemers en onderaannemers met meer dan € 30.000,- omzet in boswerk dienen ErBo gecertificeerd te zijn, of aan aantoonbaar gelijkwaardige eisen te voldoen.
- aannemers en onderaannemers met een omzet in boswerk tot € 30.000,- dienen bij het Bosschap te zijn geregistreerd en te werken conform de Arbocatalogus Bos en Natuur en de Algemene Voorwaarden voor Aanneming van Boswerk en de Algemene Voorwaarden voor de Verkoop van Rondhout van het Bosschap.

Criterion 6.3 Veiligheidsvoorschriften en persoonlijke beschermingsmiddelen worden toegepast c.q. gebruikt conform de Arbocatalogus Bos en Natuur. De boseigenaar ziet toe op naleving hiervan door zijn eigen personeel en vrijwilligers.

Criterion 6.4 De boseigenaar/beheerder hanteert een voor zijn personeel relevante CAO (bijv. Raam CAO Bos en Natuur of CAO voor de Houthandel). De boseigenaar/beheerder ziet erop toe dat in geval van uitbesteding van boswerkzaamheden aan een ander bedrijf dit bedrijf de bepalingen van de op dit bedrijf van toepassing zijnde CAO naleeft.

Criterion 6.5 De boseigenaar/beheerder staat open voor communicatie met de omgeving en is bereid de doelen en het beheer toe te lichten. Het beheerplan, of een samenvatting daarvan, dient op aanvraag ter inzage te worden aangeboden.

Criterion 6.6 Relevante kennis over het bosgebied die door derden wordt aangeboden, wordt ingebracht in de cyclus van monitoring en evaluatie (**richtlijn 1**).

Criterion 6.7 Houders van gedocumenteerde eigendoms- en gebruiksrechten dienen bij de opstelling van het beheerplan te worden betrokken.

Criterion 6.8 Het bos is opengesteld en minimaal te voet toegankelijk voor recreatieve doeleinden. Ter bescherming van privacy en persoonlijke levenssfeer, bescherming van bijzondere planten, dieren of habitats en andere bijzondere elementen zoals archeologische monumenten, en voor de veiligheid van bezoekers en ten behoeve van rustgebieden voor wild zijn beperkingen in de openstelling toegestaan.

criterium 6.9 Locaties en elementen met bijzondere archeologische, historische, culturele of spirituele waarde worden beschermd en waar nodig onderhouden.

4 Richtlijnen

Richtlijn 1 Beheerplan

Het bosbeheer dient vastgelegd te zijn in een beheerplan voor **10 jaar**, waarin ook de visie voor de lange termijn is opgenomen. Deze richtlijn geeft aan wat de minimale inhoud van het beheerplan is, waarop door de certificeerder een kwaliteitstoets wordt uitgevoerd. De inhoud is, qua omvang en diepgang, afgestemd op de bedrijfsgrootte.

De volgende grootteklassen worden onderscheiden:

- **micro** eigendommen kleiner dan 5 hectare
- **klein** eigendommen groter dan 5 hectare en kleiner dan 200 hectare
- **groot** eigendommen groter dan 200 hectare

Per grootteklasse wordt aangegeven of het item in het beheerplan moet worden opgenomen.

Onderdeel beheerplan	Micro*	Klein	Groot
1. Beschrijving plangebied			
Beschrijving van het huidige bos met in elk geval aandacht voor:			
a) kenschets bos	•	•	•
b) boomsoortensamenstelling	•	•	•
c) voorraad en bijgroei (<i>a.d.h.v. groeitabellen als het monoculturen betreft</i>)	•	•	•
d) vitaliteit (<i>bijv. ziektes, plagen, schade door begrazing, weer en werkzaamheden</i>)			•
e) bosstructuur en menging		•	•
f) dood hout		•	•
g) ecologisch waardevolle elementen	•	•	•
h) gebieden/gebiedsdelen die aangewezen zijn voor de realisatie van Europese, nationale, provinciale of gemeentelijke natuurdoelen.	•	•	•
i) de eventuele aanwezigheid van plekken die van historisch archeologisch, cultureel of spiritueel belang zijn	•	•	•
2. Doelstelling			
Beschrijving van de beheerdoelen gericht op de instandhouding en verbetering van de economische, ecologische en sociale functie van het bos. In elk geval komen de volgende onderwerpen aan bod:			
a) de doelen betreffende houtvoorraad en -productie, natuur en recreatie	•	•	•
b) de gewenste bossamenstelling waarbij aandacht is voor variatie in soorten, menging, leeftijdsopbouw en structuur op ecosysteem- en soortniveau. (<i>Verwijzen naar Natuurtypen SNL is voldoende</i>)		•	•
c) de bosproducten (hout en niet-hout)			•
d) staande houtvoorraad, minimale en maximale oogst		•	•

e) de verbetering van de biodiversiteit f) infrastructuur		● ●	● ●
3. Beheermaatregelen Beschrijving van de maatregelen die genomen worden om de doelen te bereiken. Daarbij is aandacht voor: a) oogst en oogstplanning b) verjonging c) beheer van ongewenste soorten en/of het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en biociden d) maatregelen ter verbetering van de biodiversiteit	●	● ●	● ● ● ●
4. Beheerplanning De beheerplanning geeft een overzicht weer van welke maatregelen wanneer worden uitgevoerd.	●	●	●
5. Bijlagen van het beheerplan Een aantal (kaart)bijlagen behoort tot het beheerplan: a) Eigendomsregistratie (eigendomsbewijs en/of uittreksel kadastrale gegevens) b) kaart(en) met bijzondere elementen zoals locaties die vanwege ecologie, archeologie, historische-, culturele-, spirituele betekenis van belang zijn c) kaart(en) met begrenzing van gebieden die vallen onder (inter)nationale en provinciale natuurdoelen d) kaart(en) met daarop aangegeven de infrastructuur en de waterlopen, vennen en beken.	● ● ● ●	● ● ● ●	● ● ● ●
6. Monitoring en Evaluatie Monitoring vindt plaats op de elementen genoemd in onderdeel 1. Beschrijving Plangebied en 3. Beheermaatregelen . – vijfjaarlijkse monitoring – tienjaarlijkse monitoring Iedere 10 jaar wordt het beheerplan geëvalueerd & geactualiseerd. Tussentijdse evaluatie vindt plaats na catastrofes (storm, brand, ziekte)	● ●	● ●	● ●

* eigenaren van een eigendom <5 ha kunnen de aangegeven punten summier schriftelijk vastleggen.

Richtlijn 2 Deskundigenverklaring

Een aantal maatregelen mag binnen de standaard alleen worden uitgevoerd als een externe deskundige aan kan geven dat het verstandig is deze maatregel uit te voeren. De deskundige beschikt over een relevante opleiding of beheerervaring. De verklaring van een externe deskundige dient minimaal de volgende inhoud te hebben:

1. Naam en functie van de deskundige
2. De benaming van het bos
3. Een kaart waarop de begrenzing is aangegeven waarvoor de verklaring geldt
4. Een motivatie van de afweging om de maatregel te nemen
5. Een onderbouwing dat alternatieve methoden niet toereikend zijn
6. In geval van bladbehandeling een beschrijving van de dosering en naam van bestrijdingsmiddel, evenals het moment en de wijze van aanbrengen van het middel
7. In geval van kapvlaktes groter dan 2 hectare dient de omvang van de maatregel verantwoord te worden
8. Handtekening, datum en plaats

5 BIJLAGEN

Bijlage I – Afkortingen

CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst
Ctgb	College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden
Dbh	Diameter op borsthoogte (1,30 meter)
Naktuinbouw	Stichting Nederlandse Algemene Kwaliteitsdienst Tuinbouw
PEFC	Programme for the Endorsement of Forest Certification Schemes

Bijlage II - Wetgeving

- Boswet
- Flora- en faunawet
- Natuurbeschermingswet 1998
- Natuurschoonwet 1928
- Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden
- Monumentenwet 1988
- Arbowet
- Wet Milieubeheer
- Wet ruimtelijke ordening
- Wet op de archeologische monumentenzorg
- Provinciale verordeningen inzake waterwingebieden en grondwaterbeschermingsgebieden.

Bijlage III – Inheemse boomsoorten- en struiksoorten

Loofbomen en struiken

Latijnse naam	Nederlandse naam	zeldzaamheid (muv recent aangeplante bossen en landschappelijke beplantingen)
<i>Acer campestre</i>	Spaanse aak	Z
<i>Acer pseudoplatanus</i>	gewone esdoorn	
<i>Alnus glutinosa</i>	zwarte els	
<i>Alnus incana</i>	witte els	Z
<i>Betula pendula</i>	ruwe berk	
<i>Betula pubescens</i>	zachte berk	
<i>Betula pubescens ssp carpathica</i>	Karpatenberk	Z
<i>Betula x aurata</i>	ruwe berk x zachte berk	
<i>Carpinus betulus</i>	haagbeuk	
<i>Coprylus avellana</i>	hazelaar	
<i>Cornus mas</i>	gele kornoelje	Z
<i>Cornus sanguinea</i>	rode kornoelje	Z
<i>Crataegus laevigata</i>	Tweestijlige meidoorn	Z
<i>Crataegus monogyna</i>	Eenstijlige meidoorn	
<i>Crataegus x macrocarpa</i>	grootvruchtige meidoorn	Z
<i>Crataegus x subspaeicea</i>	schijnkoraalmeidoorn	Z
<i>Daphne mezereum</i>	zwart peperboompje	Z
<i>Eonymus europaeus</i>	wilde kardinaalsmuts	
<i>Fagus sylvatica</i>	beuk	
<i>Fraxinus excelsior</i>	es	
<i>Ilex aquifolium</i>	hulst	
<i>Ligustrum vulgare</i>	wilde liguster	
<i>Malus sylvestris</i>	wilde appel	Z
<i>Mespilus germanica</i>	wilde mispel	Z
<i>Populus nigra</i>	zwarte populier	Z
<i>Populus tremula</i>	ratelpopulier	
<i>Populus x canescens</i>	grauwe abeel	
<i>Prunus avium</i>	zoete kers	
<i>Prunus padus</i>	gewone vogelkers	
<i>Prunus spinosa</i>	sleedoorn	
<i>Pyrus pyraeaster</i>	wilde peer	Z
<i>Quercus petraea</i>	wintereik	
<i>Quercus robur</i>	zomereik	
<i>Quercus x rosacea</i>	bastaardeik	
<i>Rhamnus cathartica</i>	wegedoorn	
<i>Rhamnus frangula</i>	vuilboom	
<i>Salix alba</i>	schietwilg	
<i>Salix aurita</i>	geoorde wilg	
<i>Salix caprea</i>	boswilg	
<i>Salix cinerea</i>	grauwe wilg	
<i>Salix fragilis</i>	kraakwilg	
<i>Salix pentandra</i>	laurierwilg	
<i>Salix purpurea</i>	bittere wilg	
<i>Salix triandra</i>	amandelwilg	
<i>Salix viminalis</i>	katwilg	
<i>sambucus nigra</i>	gewone vlier	

<i>Sambucus racemosa</i>	bergvlier	
<i>Sorbus aucuparia</i>	wilde lijsterbes	
<i>Tilia cordata</i>	winterlinde	Z
<i>Tilia platyphyllos</i>	zomerlinde	Z
<i>Ulmus glabra</i>	bergiep	Z
<i>Ulmus laevis</i>	fladderiep	Z
<i>Ulmus minor</i>	veldiep	
<i>Ulmus procera</i>	Engelse veldiep	
<i>Viburnum lantana</i>	Wollige sneeuwbal	Z
<i>Viburnum opulus</i>	Gelderse roos	

Naaldbomen

<i>Pinus sylvestris</i>	grove den	
<i>Juniperus communis</i>	jeneverbes	Z
<i>Taxus baccata</i>	taxus	Z

naar Maes 2006: Inheemse bomen en struiken in Nederland en Vlaanderen.
Boom, Amsterdam.